

12-14-2018

The opinions on the birth of a language

M USMONOVA

Fergana state university, Ferghana, str,Murabbiylar 19, fdujournal@fdu.uz

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/fdu>

Part of the [Linguistics Commons](#)

Recommended Citation

USMONOVA, M (2018) "The opinions on the birth of a language," *Scientific journal of the Fergana State University*. Vol. 1 , Article 23.

DOI: 41+408.0+8-96

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/fdu/vol1/iss5/23>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific journal of the Fergana State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact brownman91@mail.ru.

**ТИЛНИНГ ПАЙДО БЎЛИШ МУАММОСИГА ОИД ҚАРАШЛАР
ВЗГЛЯДЫ НА ПРОБЛЕМУ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЯЗЫКА
THE OPINIONS ON THE BIRTH OF A LANGUAGE**

М.Усмонова

Аннотация

Мақолада тилнинг пайдо бўлиш муаммосига оид қарашлар ва уларнинг фалсафий, психологик, социологик ва филологик тушунчалар билан алоқадорлиги ҳақидаги фикрлар ёритилган.

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы и взгляды происхождения языка, связанные с философскими, психологическими, социологическими и филологическими понятиями.

Annotation

The article elucidates various problems upon appearing of a language and views on their philosophical, psychological, sociological and philological relations.

Таянч сўз ва иборалар: тил, тилнинг пайдо бўлиши, тил пайдо бўлишига доир қарашлар ва оқимлар, тил тараққиёти, фалсафа.

Ключевые слова и выражения: язык, происхождение языка, взгляды и направления происхождения языка, усовершенствование языка, философия.

Keywords and expressions: language, appearing of the language, different views and trends on a birth of a language, development of a language, philosophy.

Тилнинг пайдо бўлиши ғоят мураккаб жараён бўлиб, бу муаммога ёндашишлар ҳам турли-тумандир. Бу жиҳатдан ҳам филологик, ҳам фалсафий, ҳам бадиий-эстетик, ҳам социологик ва психологик ёндашувларнинг ҳаммаси бирйўла татбиқ этилиб муносабат билдирилган. Жаваҳарлал Неруннинг қуйидаги фикри яна ҳам қизиқарлидир:

“Тил грамматика ва филологияга қараганда ўта кенг ва ўлчамсиздир. Бу, халқ руҳи ва маданиятининг поэтик васиятномаси, мавжуд фикр ва образлар таъсири остида туғилган онг ва қиёфаларнинг жонли тимсолидир. Сўзлар, кўпинча, ўзларининг эски шаклларини сақлаган ҳолда, маъноси асрлардан-асрларга ўзгариб боради, эски ғоялар янги ғояга айланади. Қадимий сўз ёки қадимий жумла мазмунини, айниқса, руҳини англаб олиш қийин. Агар биз бу кўҳна мазмуннинг ичига кирмоқчи бўлсак, ўтмишда шу тилда гаплашган одамлар фикрини англамоқчи бўлсак, унда маълум бир романтик ва поэтик ёндашув зарур бўлади. Тил қанчалик бой ва кўпқиррали бўлса, бу қийинчилик ҳам шунчалик ортиқ бўлади”[1].

Айни даврда мавжуд бўлиб, кундалик истеъмолда фаол қўлланиладиган жонли тилнинг ўтмишдаги моҳияти, мазмуни ва руҳий дунёсини англаш, ҳис қилиш

шунчалик мураккаб экан, умуман, тилнинг қандай пайдо бўлганлигини аниқлаш қанчалик мураккаб муаммо эканлигини тушуниш унчалик қийин эмас. Тилнинг пайдо бўлиши илмий дунёда фалсафий, психологик, социологик ва филологик тушунчалар билан алоқадор ҳолда ёритилади. Бу эса турли қарашлар ва оқимларнинг пайдо бўлишига олиб келган.

Тилнинг пайдо бўлиш муаммоларининг ҳал қилинишида қадимги давр юнон файласуфлари – стоикчилар, эпикурчилар, француз ва немис маърифатпарвар файласуфлари Ж.Ж.Руссо ва И.Гердер, шунингдек, Г.Лейбниц, В.Гумбольдт, А.Шлейхер, А.А.Потебня, Д.Н.Кудрявский каби буюк тилшунослар томонидан қўллаб-қувватланган биологик назариялар – товушга тақлид ва ундов назариялари “гапириш механизмнинг пайдо бўлишини, асосан, психофизиологик планда ўрганишни бош масала қилиб қўядилар”[2].

Бундай қараш дунё этнографлари томонидан ҳам эътироф этилади. Машҳур этнограф Э.Б.Тайлор бу масала бўйича қуйидаги фикрни билдирган: “Ҳайвонлар қичқириқларига тақлид қилиб, ўзларини қувонтирувчи инглиз болалари, ўзларининг сеvimли ўйинларини арра ёки рандадан чиқаётган, милтиқ ёки бошқа қуроллар

М.Усмонова – ФарДУ ўзбек тилшунослиги кафедраси ўқитувчиси.

отишмаларидан чиқаётган товушларга, бошқа турдаги турли асбобларга хос товушларга тақлид қилувчи янги зеландияликлар тилнинг пайдо бўлишида муҳим аҳамиятга эга бўлган тақлидга бир хил йўл билан келадилар” [3].

Бу хусусият ҳозирги замон ривожланган тилларида муҳрланиб, ҳамон яшаб келаётгани ҳақида Ю.В.Рожественский шундай фикр билдиради: “Инсон тили ҳам худди ҳайвонлар “тили”дагига ўхшаш сигналлик (сигнал бериш) хусусиятларига эга. Бизга ёт бўлган тилда гапирувчи одамнинг беихтиёр бақирғи, ҳузурланиш, оғриқ ёки ғазаб туфайли пайдо бўлган хитоб-ҳайқириғини ҳам тушунамиз. Буларнинг ҳаммаси тилнинг инсоннинг ибтидоий ҳолатидан мерос бўлиб қолган ижтимоийликкача бўлган хусусиятдир [4.9-10,12-13].

Бундан маълум бўладики, ижтимоий ҳодиса сифатида тил системасининг структурал элементи, деб қараладиган товуш дастлаб ҳис-туйғу, инсоннинг турли эмоционал ҳолатларини ифодаловчи восита бўлиб, нисбатан торроқ функция бажарган. Бу нарса ҳозирги замон ривожланган тилларда тўла сақланган. Тил айти шу жиҳати билан инсон руҳиятидаги барча психологик жараёнларда иштирок этади, ана шу жараёнларни юзага чиқариш воситаси сифатида функция бажаради – рудимент

ўчган эмас, аксинча, янада бойиган ва фаоллашган.

Юқоридаги қараш ва назариялар бўйича гапириш механизми, шу механизмни вужудга келтирувчи ва ташкил этувчилари сифатида психологик ва физиологик омилларга асосий эътибор қаратилган. Физиологик омил ҳаракатланувчи аппаратни созлайди, шакллантиради, у товушни бир хилликдан чиқаради, унинг социал функция бажариши учун хизмат қилади, психологик омил эса, ана шу аппаратни ҳаракатга келтиради – ҳаракатлантирувчи омил. Ҳар иккиси биргаликда тилни “ишлаб чиқаради”.

Тилшунослик тарихида шундай даврлар ҳам бўлганки, тилнинг бош вазифаси ҳисоблаб келинган коммуникатив функция иккинчи планга сурилиб, унинг моҳияти бу вазифадан келиб чиқиб қаралмаган. “Энг янги тилшуносликнинг асосчиларидан бири В.Гумбольдт учун тил “жамиятдаги одамлар муносабатининг ташқи воситаси” сифатида эмас, балки дунёни билиш воситаси, “улар (кишилар)нинг ақл кучлари ва дунёқарашлари вужудга келиш тараққиётининг “ воситаси сифатида пайдо бўлади [5].

Кўринадики, тилда ақл ва дунёқарашни вужудга келтирувчи, шакллантирувчи таассуротлар акс этади. Шу маънода “тил инсоннинг турли сезгилари орқали идрок қилинган таассуротларининг онгли равишда товушлар орқали ифодаланишидир” [6].

References:

1. Dj.Neru. Otkrytie Indii. -M.: Izd. politicheskoy literatury, 1989.
2. Koduxov V.I. Vvedenie v yazykoznanie. M.: “Prosveshchenie”, 1979. Bu haqda yana: Reformatskiy A.A. Vvedenie v yazykovedenie. M.: “Prosveshchenie”, 1967; Stepanov Yu.S.Osnovy obshchego yazykoznaneya. -M.: “Prosveshchenie”, 1975.
3. Taylor E.B. Pervobytnaya kul'tura. - M.: Izd. politicheskoy literatury,1989.
4. Timofeev L.I. Slova v stixe. -M.: “Sov. pisatel”, 1982.
5. Verещagin Ye.M., Kostomorov V.G.Lingvostranovedcheskaya teoriya yazyka. -M.:”Russkiy yazyk”, 1980.
6. Myuller M.Sravnitel'naya mifologiya. V.kn: “Xrestomatiya po teorii literatury”. -M.: “Prosveshchenie”, 1982.

(Тақризчи: Ш.Искандарова – филология фанлари доктори, профессор)